

Πρόληψη περιστατικών σεξουαλικού διαδικτυακού εκφοβισμού σε άτομα με νοητική αναπηρία

ΚΕΙΜΕΝΟ ΘΕΣΕΩΝ

**Η ΘΕΣΗ ΤΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ PR.I.S.C.I.LLA ΣΧΕΤΙΚΑ
ΜΕ ΤΗΝ ΨΗΦΙΑΚΗ ΕΝΤΑΞΗ ΚΑΙ ΤΗΝ ΑΣΦΑΛΕΙΑ ΣΤΟ
ΔΙΑΔΙΚΤΥΟ ΓΙΑ ΑΤΟΜΑ ΜΕ ΝΟΗΤΙΚΗ ΑΝΑΠΗΡΙΑ**

PR.I.S.C.I.LLA

Πρόληψη περιστατικών σεξουαλικού διαδικτυακού εκφοβισμού σε άτομα με νοητική αναπηρία

Κείμενο Θέσεων

Η θέση του προγράμματος PR.I.S.C.I.LLA σχετικά με την ψηφιακή ένταξη και την ασφάλεια στο διαδίκτυο για άτομα με νοητική αναπηρία

Χρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση. Ωστόσο, οι απόψεις και οι γνώμες που εκφράζονται ανήκουν αποκλειστικά στον/στους συγγραφέα/-ες και δεν αντανακλούν απαραίτητα τις απόψεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης ή του Ευρωπαϊκού Οργανισμού Εκτέλεσης για την Εκπαίδευση και τον Πολιτισμό (EACEA). Ούτε η Ευρωπαϊκή Ένωση ούτε ο EACEA μπορούν να θεωρηθούν υπεύθυνοι για αυτές.

Project number: 2023-2-RO01-KA220-YOU-000174271

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Το πρόγραμμα PR.I.S.C.I.LLA είναι μια ευρωπαϊκή πρωτοβουλία που χρηματοδοτείται από το πρόγραμμα Erasmus+, με πρωταρχικό στόχο την ανάπτυξη και τη δοκιμή εκπαιδευτικών πόρων που θα βοηθήσουν τα νεαρά ενήλικα άτομα με νοητική αναπηρία να χρησιμοποιούν τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης και το Διαδίκτυο με ασφάλεια και υπευθυνότητα.

Υπάρχουν κάποιοι κοινωνικοί παράγοντες κινδύνου που αυξάνουν τις πιθανότητες να υποστούν διαδικτυακό εκφοβισμό και σεξουαλική παρενόχληση στο διαδίκτυο, όπως η ανεπαρκής σεξουαλική διαπαιδαγώγηση, η οποία εμποδίζει τα άτομα να κατανοήσουν τα προσωπικά όρια. Επιπλέον, η έλλειψη εκπαίδευσης σε θέματα ψηφιακής παιδείας, η οποία συχνά παρέχεται από εκπαιδευτικά ιδρύματα ή οικογένειες πριν δοθεί στους νέους και στις νέες πρόσβαση στο Διαδίκτυο και στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης, έχει ως αποτέλεσμα την αυξημένη ευπάθεια στο να πέσουν θύματα διαδικτυακών αδικημάτων.

Το έργο PR.I.S.C.I.LLA στοχεύει στην προώθηση της υπεύθυνης χρήσης των ψηφιακών εργαλείων, καθώς η ορθή εφαρμογή τους μπορεί να ενισχύσει τις κοινωνικές σχέσεις και να βοηθήσει τα νεαρά ενήλικα άτομα με νοητική αναπηρία να καλλιεργήσουν θετικές, αυτοκαθοριζόμενες ταυτότητες. Το έργο διαρθρώνεται σε δύο αλληλοσυμπληρούμενα εκπαιδευτικά προγράμματα. Το πρώτο απευθύνεται σε νέους/ες, με στόχο να τους/τις

εφοδιάσει με τις ψηφιακές δεξιότητες και την κριτική συνείδηση που απαιτούνται για να πλοηγούνται στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης ανεξάρτητα και με ασφάλεια, αξιοποιώντας παράλληλα τις ευκαιρίες που προσφέρουν αυτά τα εργαλεία. Το δεύτερο πρόγραμμα έχει σχεδιαστεί για επαγγελματίες που εργάζονται με νεαρά άτομα, εκπληρώνοντας διττούς στόχους: τη βελτίωση της επαγγελματικής τους ανάπτυξης στον τομέα των ψηφιακών δεξιοτήτων και τη δυνατότητα να εφαρμόσουν το εκπαιδευτικό πρόγραμμα στο δικό τους περιβάλλον παρέμβασης. Επιπλέον, το πρόγραμμα είναι προσβάσιμο σε φροντιστές/στρίες, εξοπλίζοντάς τους/τες με συγκεκριμένες στρατηγικές και πρακτικές γνώσεις για να βοηθήσουν τα άτομα που φροντίζουν να χρησιμοποιούν τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης τόσο ανεξάρτητα όσο και με σύνεση.

Θεωρούμε την πρόσβαση στον ψηφιακό κόσμο θεμελιώδες δικαίωμα, καθώς και εργαλείο κοινωνικής ένταξης και αυτοδιάθεσης για τους νέους/ες ενήλικες με νοητική αναπηρία. Η προσέγγιση PR.I.S.C.I.LLA καταδεικνύει ότι η προστασία των νέων με νοητική αναπηρία από τους συστημικούς κινδύνους του διαδικτύου, όπως ο διαδικτυακός εκφοβισμός και η σεξουαλική παρενόχληση, απαιτεί επένδυση σε στοχευμένα και χωρίς αποκλεισμούς εκπαιδευτικά προγράμματα που καλλιεργούν την ευαισθητοποίηση και τον έλεγχο. Με την υποστήριξη των αρμοδίων για τη χάραξη πολιτικής, το πρόγραμμα αυτό μπορεί να ενσωματωθεί σε διάφορα θεσμικά και εκπαιδευτικά επίπεδα, παρέχοντας στους νέους και στις νέες, στους/στις επαγγελματίες και στους/στις φροντιστές/στρίες υψηλής ποιότητας κατάρτιση που έχει ουσιαστικό αντίκτυπο στις προσωπικές και επαγγελματικές τους δεξιότητες.

ΠΛΑΙΣΙΟ

Το πρόγραμμα PR.I.S.C.I.LLA δημιουργήθηκε σε ένα πλαίσιο όπου το διαδίκτυο και τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης έχουν καταστεί αναπόσπαστο μέρος της καθημερινής ζωής όλων, λειτουργώντας ως χώροι όπου οι άνθρωποι συνεχίζουν να πειραματίζονται με την ταυτότητά τους και τις κοινωνικές τους σχέσεις. Σήμερα, η κοινωνική ταυτότητα ενός ατόμου διαμορφώνεται επίσης μέσω των διαδικτυακών αλληλεπιδράσεων (Holmes & O'Loughlin, 2012). Τα άτομα με νοητική αναπηρία συχνά προσδιορίζονται μόνο από τη διάγνωσή τους, και η αναπηρία γίνεται καθοριστικό χαρακτηριστικό της κοινωνικής τους αναγνώρισης. Η συμμετοχή και η αλληλεπίδραση στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης παρέχουν στους χρήστες την ευκαιρία να παρουσιάσουν τον εαυτό τους στον διαδικτυακό κόσμο, κρύβοντας παράλληλα πτυχές της υποκειμενικότητάς τους που δεν επιθυμούν να αποκαλύψουν, επιτρέποντάς τους να αναδείξουν ιδιότητες που συχνά παραμελούνται στην πραγματική ζωή.

Το Διαδίκτυο και οι πλατφόρμες κοινωνικής δικτύωσης καλλιεργούν νέες φιλίες, διευκολύνουν τη συμμετοχή σε φόρουμ και επιτρέπουν στους χρήστες να ακολουθούν σελίδες που τους ενδιαφέρουν, να συνομιλούν, να παίζουν παιχνίδια και να ερευνούν νέα θέματα. Ο ψηφιακός κόσμος μπορεί να λειτουργήσει ως θετικός μεσολαβητής, επιτρέποντας στα άτομα με νοητική αναπηρία να βιώσουν νέες μορφές κοινωνικοποίησης εκτός της καθημερινής τους ρουτίνας, να αισθάνονται ελεύθερα να εξερευνήσουν θέματα που τους ενδιαφέρουν και να διατηρούν επαφή με φίλους και συγγενείς, μειώνοντας έτσι την κοινωνική απομόνωση που συχνά βιώνουν αυτά τα άτομα (Eriksson et al., 2019). Τα άτομα με νοητική αναπηρία αναφέρουν μεγαλύτερη αίσθηση ελευθερίας όταν χρησιμοποιούν τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης, καθώς δεν παρακολουθούνται ούτε εποπτεύονται από τους ενήλικες που τα βοηθούν σε άλλες καθημερινές δραστηριότητες, γεγονός που τους επιτρέπει να αισθάνονται πιο ανεξάρτητα και ικανά για αυτοδιάθεση (Sallafranque-St-Louis & Normand, 2017). Παρά τις θετικές αυτές πτυχές, μπορεί να προκύψουν επικίνδυνες χρήσεις των μέσων κοινωνικής δικτύωσης και του διαδικτύου, οι οποίες μπορούν να έχουν επιπτώσεις και στην εκτός διαδικτύου ζωή των ατόμων.

Η ευαλωτότητα των ατόμων με νοητική αναπηρία εκδηλώνεται συχνά ως αδυναμία αναγνώρισης των κινδύνων που αντιμετωπίζουν, ως αδυναμία κατανόησης των κακόβουλων προθέσεων ορισμένων ατόμων που συναντούν στο διαδίκτυο, καθώς και ως έλλειψη

συνειδητοποίησης ότι ορισμένες ενέργειες μπορούν να επηρεάσουν τόσο τους ίδιους όσο και τους άλλους, θέτοντάς τους σε κίνδυνο. Αυτοί οι παράγοντες κινδύνου εντείνονται όταν δεν παρέχεται επαρκής σεξουαλική εκπαίδευση και παιδεία στα μέσα επικοινωνίας. Ο διαδικτυακός εκφοβισμός, η σεξουαλική παρενόχληση στο διαδίκτυο και η διαδικτυακή εκμετάλλευση είναι μόνο μερικοί από τους κινδύνους που ενδέχεται να αντιμετωπίσουν. Οι συνέπειες αυτών των απειλών επεκτείνονται στη ζωή των ατόμων και των οικογενειών τους, λαμβάνοντας τη μορφή απάτης, υπερβολικής έκθεσης σε ευαίσθητο, βίαιο ή ψευδές περιεχόμενο, προετοιμασίας θύματος (grooming), συναισθηματικής χειραγώγησης, επικίνδυνων συναντήσεων στην πραγματική ζωή και στοχευμένης θυματοποίησης λόγω της αναπηρίας τους.

1. Ασφάλεια στο Διαδίκτυο και πρόληψη της κακοποίησης

Οι ψηφιακές τεχνολογίες και τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης προσφέρουν στα άτομα με νοητική αναπηρία πρωτοφανείς ευκαιρίες να δημιουργήσουν φιλίες, να συμμετάσχουν σε κοινότητες, να εκφράσουν την ταυτότητά τους και να έχουν πρόσβαση σε ευκαιρίες εκπαίδευσης και απασχόλησης. Ωστόσο, αυτά τα οφέλη μπορούν να αξιοποιηθούν πλήρως μόνο όταν τα άτομα διαθέτουν τις γνώσεις, τις δεξιότητες και την υποστήριξη που απαιτούνται για να περιηγούνται με ασφάλεια στα διαδικτυακά περιβάλλοντα. Οι έρευνες δείχνουν σταθερά ότι τα άτομα με νοητική αναπηρία είναι δυσανάλογα ευάλωτα σε διαδικτυακούς κινδύνους, όπως η σεξουαλική προσέγγιση ανηλίκων, ο εξαναγκασμός, η κακοποίηση μέσω εικόνων, η οικονομική εκμετάλλευση και ο διαδικτυακός εκφοβισμός. Μεταξύ των παραγόντων που συμβάλλουν σε αυτή την ευπάθεια συγκαταλέγονται η περιορισμένη πρόσβαση σε ολοκληρωμένη σεξουαλική εκπαίδευση, οι δυσκολίες στην αναγνώριση χειραγωγικών συμπεριφορών στο διαδίκτυο, η μειωμένη ψηφιακή παιδεία και οι δυσκολίες στην ερμηνεία των κοινωνικών μηνυμάτων κατά τις διαδικτυακές αλληλεπιδράσεις (Normand & Sallafranque-St-Louis, 2016).

Η συνεργασία PR.I.S.C.I.LLA. πιστεύει ότι η ασφάλεια στο διαδίκτυο δεν πρέπει να επιτυγχάνεται με τον περιορισμό της πρόσβασης στις ψηφιακές τεχνολογίες, αλλά με την ενδυνάμωση των ατόμων με νοητική αναπηρία, ώστε να είναι ενημερωμένοι/ες και αυτόνομοι/ες ψηφιακοί πολίτες. Η υπερβολική προστασία ή ο περιορισμός της χρήσης του διαδικτύου μπορεί να αυξήσει ακούσια την έκθεση σε κινδύνους, εμποδίζοντας τα άτομα να αποκτήσουν την εμπειρία και τις ψηφιακές δεξιότητες που απαιτούνται για να αναγνωρίζουν και να ανταποκρίνονται στις διαδικτυακές απειλές. Αντίθετα, η εκπαίδευση χωρίς αποκλεισμούς θα πρέπει να συνδυάζει την ψηφιακή παιδεία, την παιδεία στα μέσα επικοινωνίας, την εκπαίδευση στις σχέσεις και τη σεξουαλικότητα, καθώς και τις δεξιότητες αυτοεκπροσώπησης, σε προσβάσιμες μορφές που σέβονται τα δικαιώματα και την αυτονομία των μαθητών, σύμφωνα με τη Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία, ιδίως το Άρθρο 24 (Εκπαίδευση), το Άρθρο 21 (Ελευθερία έκφρασης και πρόσβαση στην πληροφορία) και το Άρθρο 16 (Προστασία από την εκμετάλλευση, τη βία και την κακοποίηση) (Ηνωμένα Έθνη, 2006).

Στο πλαίσιο του προγράμματος PR.I.S.C.I.LLA, έχουν σχεδιαστεί πρακτικά εκπαιδευτικά υλικά που χρησιμοποιούν προσβάσιμη γλώσσα, οπτική υποστήριξη, διαδραστικά σενάρια και μελέτες περιπτώσεων από την πραγματική ζωή, οι οποίες αντικατοπτρίζουν τις διαδικτυακές εμπειρίες νέων ενηλίκων με νοητική αναπηρία. Οι συμμετέχοντες και οι συμμετέχουσες μαθαίνουν να αναγνωρίζουν προειδοποιητικά σημάδια, όπως αιτήματα για ιδιωτικές φωτογραφίες, πίεση για τη διατήρηση του απορρήτου των διαδικτυακών συνομιλιών, χειραγώγηση μέσω κομπλιμέντων ή δώρων, καθώς και προσπάθειες μεταφοράς των συνομιλιών σε ιδιωτικές πλατφόρμες. Επίσης, εξασκούνται σε στρατηγικές όπως η επαλήθευση των διαδικτυακών ταυτοτήτων, η ρύθμιση των παραμέτρων απορρήτου, ο αποκλεισμός και η αναφορά καταχρηστικών χρηστών, η διατήρηση αποδεικτικών στοιχείων επιβλαβών αλληλεπιδράσεων και η αναζήτηση υποστήριξης από ενήλικες εμπιστοσύνης ή επαγγελματίες όταν κάτι τους προκαλεί αμηχανία. Το έργο ενισχύει περαιτέρω την ικανότητα των επαγγελματιών και των άτυπων φροντιστών/στριων να διευκολύνουν ανοιχτές συζητήσεις σχετικά με τις διαδικτυακές σχέσεις και τη σεξουαλικότητα, προωθώντας παράλληλα τη λήψη τεκμηριωμένων αποφάσεων αντί της επιτήρησης ή των περιορισμών.

Υιοθετώντας μια προσέγγιση βασισμένη στα δικαιώματα, χωρίς αποκλεισμούς και προληπτική, το PR.I.S.C.I.LLA συμβάλλει στη δημιουργία ασφαλέστερων ψηφιακών περιβαλλόντων, όπου οι νέοι και οι νέες με νοητική αναπηρία μπορούν να απολαμβάνουν τις ευκαιρίες που προσφέρει το διαδίκτυο, ενώ ταυτόχρονα προστατεύονται καλύτερα από τη σεξουαλική κακοποίηση και τη διαδικτυακή εκμετάλλευση.

Συστάσεις

- Παροχή ολοκληρωμένης κατάρτισης σε επαγγελματίες που εργάζονται με νεαρά άτομα, εκπαιδευτικούς και άτυπους/ες φροντιστές/στριες σχετικά με τον εντοπισμό και την αντιμετώπιση της σεξουαλικής κακοποίησης στο διαδίκτυο.
- Δημιουργία ευανάγνωστων και προσβάσιμων ψηφιακών πόρων για την ασφάλεια, με τη χρήση οπτικών βοηθημάτων, διαδραστικών δραστηριοτήτων και παραδειγμάτων από την καθημερινή ζωή.
- Να διασφαλιστεί ότι οι πολιτικές προστασίας αντιμετωπίζουν ρητά τη σεξουαλική κακοποίηση στο διαδίκτυο που πλήττει άτομα με νοητική αναπηρία και περιλαμβάνουν προσβάσιμους μηχανισμούς αναφοράς.

- Να ενθαρρύνεται η συνεργασία μεταξύ οργανώσεων ατόμων με αναπηρία, σχολείων, οικογενειών, διαδικτυακών πλατφορμών και υπευθύνων χάραξης πολιτικής, με στόχο τη δημιουργία ψηφιακών περιβαλλόντων χωρίς αποκλεισμούς και με μεγαλύτερη ασφάλεια.
- Να ενσωματωθεί η εκπαίδευση για την ασφάλεια στο διαδίκτυο και τις διαπροσωπικές σχέσεις, με τρόπο προσβάσιμο, στα προγράμματα δια βίου μάθησης για άτομα με νοητική αναπηρία.

2. Ένταξη και ίσες ευκαιρίες

Οι νέοι με νοητική αναπηρία έχουν το ίδιο δικαίωμα με όλους τους άλλους να συμμετέχουν με ασφάλεια, ανεξαρτησία και ουσιαστικό τρόπο στον ψηφιακό κόσμο. Η πρόσβαση στις ψηφιακές τεχνολογίες, στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης και στην ηλεκτρονική επικοινωνία πρέπει, επομένως, να θεωρείται όχι απλώς ως ευκαιρία για μάθηση και κοινωνική συμμετοχή, αλλά ως **θεμελιώδες δικαίωμα** που προάγει την ένταξη, την αυτοδιάθεση και τις ίσες ευκαιρίες. Οι ψηφιακές τεχνολογίες μπορούν να μειώσουν την κοινωνική απομόνωση και να δημιουργήσουν νέες ευκαιρίες για επικοινωνία, φιλίες και συμμετοχή στην κοινότητα. Ο περιορισμός της πρόσβασης λόγω αναπηρίας μπορεί να αυξήσει ακούσια την κοινωνική απομόνωση και να μειώσει τις ευκαιρίες για προσωπική ανάπτυξη, κοινωνική αλληλεπίδραση και ενεργό συμμετοχή στην κοινοτική ζωή (Holmes & O'Loughlin, 2012; Eriksson et al., 2019)

Μέσω της υλοποίησης του έργου PR.I.S.C.I.LLA στις χώρες-εταίρους, κατέστη σαφές ότι η **ψηφιακή ένταξη** επιτυγχάνεται πιο αποτελεσματικά όταν **οι** προσβάσιμοι **εκπαιδευτικοί πόροι** συνδυάζονται με **δραστηριότητες ευαισθητοποίησης** και συνεχή **υποστήριξη** τόσο για τα άτομα με νοητική αναπηρία όσο και για τους ανθρώπους που τα φροντίζουν. Μέσω εκπαιδευτικών συνεδριών, εργαστηρίων και εκδηλώσεων ευαισθητοποίησης της κοινότητας, η κοινοπραξία του έργου διαπίστωσε ότι οι νέοι με νοητική αναπηρία είναι σε θέση να αναπτύξουν τις γνώσεις, την αυτοπεποίθηση και τις πρακτικές δεξιότητες που απαιτούνται για την ασφαλή πλοήγηση στο διαδικτυακό περιβάλλον, όταν οι μαθησιακές ευκαιρίες προσαρμόζονται στις ατομικές τους ανάγκες και παρέχονται με τη χρήση προσβάσιμων και διαδραστικών μεθόδων. Αυτές οι παρατηρήσεις συνάδουν με έρευνες που δείχνουν ότι η

κατάλληλη υποστήριξη και καθοδήγηση ενισχύουν την αυτονομία και την αυτοπεποίθηση στη χρήση των ψηφιακών τεχνολογιών (Sallafranque-St-Louis & Normand, 2017)

Η εμπειρία μας κατέδειξε επίσης ότι η ουσιαστική ψηφιακή ένταξη δεν μπορεί να επιτευχθεί εστιάζοντας αποκλειστικά στους νέους με νοητική αναπηρία. Οι οικογένειες, οι φροντιστές, οι ψυχολόγοι, οι εργαζόμενοι στον τομέα της νεολαίας, οι πάροχοι κοινωνικών υπηρεσιών και οι δημόσιες αρχές έχουν όλοι κοινή ευθύνη για **τη δημιουργία υποστηρικτικών περιβαλλόντων** που ενθαρρύνουν την ασφαλή, υπεύθυνη και ανεξάρτητη συμμετοχή στον ψηφιακό κόσμο. Όταν αυτοί οι φορείς συνεργάζονται, οι νέοι είναι καλύτερα προετοιμασμένοι να αναγνωρίζουν τους κινδύνους στο διαδίκτυο, να λαμβάνουν τεκμηριωμένες αποφάσεις και να επωφελούνται από τις εκπαιδευτικές, κοινωνικές και επικοινωνιακές ευκαιρίες που προσφέρουν οι ψηφιακές τεχνολογίες (Eriksson et al., 2019)

Η διασφάλιση των ίσων ευκαιριών στο ψηφιακό περιβάλλον απαιτεί συντονισμένες πολιτικές που συνδυάζουν την προσβασιμότητα, τον ψηφιακό αλφαριθμητισμό, τις υπηρεσίες υποστήριξης χωρίς αποκλεισμούς και τη δια βίου μάθηση. Οι υπεύθυνοι χάραξης πολιτικής θα πρέπει να υιοθετήσουν μια προσέγγιση βασισμένη στα δικαιώματα, η οποία αναγνωρίζει τις ικανότητες, την αυτονομία και τις δυνατότητες των ατόμων με νοητική αναπηρία, διασφαλίζοντας παράλληλα τη διαθεσιμότητα κατάλληλων μέτρων προστασίας για την προφύλαξή τους από τους κινδύνους του διαδικτύου, χωρίς να περιορίζεται άσκοπα η ανεξαρτησία τους. Η ψηφιακή ένταξη θα πρέπει, συνεπώς, να καταστεί αναπόσπαστο μέρος των πολιτικών για την αναπηρία, τη νεολαία, την εκπαίδευση και τον ψηφιακό μετασχηματισμό σε ευρωπαϊκό, εθνικό και περιφερειακό επίπεδο.

Συστάσεις

- Να αναγνωριστεί η ψηφιακή ένταξη ως θεμελιώδης συνιστώσα των ίσων ευκαιριών και της κοινωνικής ένταξης για τα άτομα με νοητική αναπηρία.
- Να ενσωματωθούν μέτρα προσβασιμότητας και ψηφιακής ένταξης στις εθνικές και ευρωπαϊκές πολιτικές για την αναπηρία, τη νεολαία και τον ψηφιακό μετασχηματισμό.
- Να διασφαλιστεί η διαθεσιμότητα προγραμμάτων ψηφιακής παιδείας που είναι προσβάσιμα, με τη χρήση υλικού εύκολης ανάγνωσης, προσαρμοσμένων μεθοδολογιών και περιβαλλόντων μάθησης χωρίς αποκλεισμούς.

- Να επενδύσουν στη συνεχή κατάρτιση επαγγελματιών, ψυχολόγων, εργαζομένων στον τομέα της νεολαίας, φροντιστών και παρόχων κοινωνικών υπηρεσιών, προκειμένου να ενισχυθεί η ικανότητά τους να υποστηρίζουν την ασφαλή και υπεύθυνη ψηφιακή συμμετοχή.
- Να προωθηθεί η συνεργασία μεταξύ δημόσιων αρχών, οργανώσεων ατόμων με αναπηρία, παρόχων κοινωνικών υπηρεσιών, οικογενειών και τοπικών κοινοτήτων, με σκοπό την ανάπτυξη συντονισμένων συστημάτων υποστήριξης για την ψηφιακή ένταξη.
- Να διατεθεί βιώσιμη χρηματοδότηση για προσβάσιμους ψηφιακούς πόρους, πρωτοβουλίες ευαισθητοποίησης και εκπαιδευτικά προγράμματα χωρίς αποκλεισμούς, τα οποία θα δίνουν τη δυνατότητα στους νέους με νοητική αναπηρία να συμμετέχουν με αυτοπεποίθηση και ασφάλεια στο διαδικτυακό περιβάλλον.
- Να ενθαρρύνεται η ανάπτυξη προσβάσιμων ψηφιακών πλατφορμών και δημόσιων διαδικτυακών υπηρεσιών με βάση τις αρχές της καθολικής σχεδίασης, εξασφαλίζοντας ίση πρόσβαση για όλους τους πολίτες.

3. Εκπαίδευση και κατάρτιση

Η σύμπραξη PR.I.S.C.I.LLA υποστηρίζει ότι **η εκπαίδευση και η κατάρτιση αποτελούν τη μόνη βιώσιμη οδό προς την ασφαλή, χωρίς αποκλεισμούς και ουσιαστική ψηφιακή συμμετοχή των νέων με νοητική αναπηρία**. Η εκπαίδευση και η κατάρτιση αποτελούν βασικούς πυλώνες για την προώθηση της ασφαλούς, χωρίς αποκλεισμούς και ουσιαστικής συμμετοχής των νέων με νοητική αναπηρία στο ψηφιακό περιβάλλον. Το έργο PR.I.S.C.I.LLA έχει αποδείξει ότι οι νέοι με νοητική αναπηρία δεν πρέπει να αποκλείονται από τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης και τις διαδικτυακές αλληλεπιδράσεις λόγω υποτιθέμενων κινδύνων· αντίθετα, πρέπει να ενδυναμωθούν με τις γνώσεις, τις δεξιότητες και την αυτοπεποίθηση που απαιτούνται για να περιηγούνται με ασφάλεια στους ψηφιακούς χώρους, επωφελούμενοι παράλληλα από τις ευκαιρίες που προσφέρουν για κοινωνική ένταξη, φιλία και ανάπτυξη διαπροσωπικών σχέσεων (Seale & Chadwick, 2017; Adamek et al., 2023).

Για να καλύψει αυτή την ανάγκη, το PR.I.S.C.I.LLA ανέπτυξε και δοκίμασε ένα **πρόγραμμα μη τυπικής εκπαίδευσης για νέους με νοητική αναπηρία ηλικίας 18–25 ετών**. Το πρόγραμμα εξοπλίζει τους συμμετέχοντες με πρακτικές δεξιότητες για να χρησιμοποιούν τα μέσα

κοινωνικής δικτύωσης με μεγαλύτερη ασφάλεια, να αναγνωρίζουν τους κινδύνους που σχετίζονται με τη σεξουαλική παρενόχληση και τον διαδικτυακό εκφοβισμό, καθώς και να λαμβάνουν τεκμηριωμένες αποφάσεις στο διαδίκτυο. Με βάση τις αρχές της θετικής ανάληψης κινδύνου, της αυτοδιάθεσης, της ανεξαρτησίας και του προσωπικού ελέγχου, το πρόγραμμα υποστηρίζει τους νέους στην εξισορρόπηση των ευκαιριών που προσφέρει το διαδίκτυο με την κατάλληλη ευαισθητοποίηση ως προς τους κινδύνους, προωθώντας την ψηφιακή τους ιθαγένεια και την αυτονομία τους (Adamek et al., 2023; Thirumanickam et al., 2025).

Ταυτόχρονα, το PR.I.S.C.I.LLA αναγνώρισε ότι η αποτελεσματική υποστήριξη απαιτεί εξειδικευμένους επαγγελματίες. Ως εκ τούτου, το έργο ανέπτυξε ένα **πρόγραμμα μικτής μάθησης για εργαζόμενους στον τομέα της νεολαίας, επαγγελματίες και εθελοντές** που εργάζονται με νέους με νοητική αναπηρία. Το πρόγραμμα αυτό ενισχύει την ικανότητά τους να κατανοούν τόσο τους κινδύνους όσο και τις ευκαιρίες που συνδέονται με τη χρήση των μέσων κοινωνικής δικτύωσης, να αναγνωρίζουν δείκτες ψηφιακής σεξουαλικής παρενόχλησης, να παρέχουν την κατάλληλη υποστήριξη όταν υπάρχει υποψία ή συμβαίνει κακοποίηση, καθώς και να εφαρμόζουν το εκπαιδευτικό πρόγραμμα στους δικούς τους πελάτες.

Συνολικά, αυτά τα δύο εκπαιδευτικά προγράμματα καταδεικνύουν ότι **η ενδυνάμωση** τόσο των νέων με νοητική αναπηρία όσο και των επαγγελματιών και των φροντιστών που τους υποστηρίζουν είναι απαραίτητη για τη δημιουργία ενός **ασφαλέστερου, πιο χωρίς αποκλεισμούς και βασισμένου στα δικαιώματα ψηφιακού περιβάλλοντος** (Thirumanickam et al., 2025; Seale & Chadwick, 2017). Με βάση τα παραπάνω, η σύμπραξη καλεί τους υπεύθυνους χάραξης πολιτικής να ενσωματώσουν δομικά αυτό το διττό μοντέλο εκπαίδευσης και κατάρτισης στα πλαίσια πολιτικής για τη δια βίου μάθηση, την αναπηρία και τον ψηφιακό τομέα σε ολόκληρη την Ευρώπη.

Συστάσεις

- Να ενσωματωθούν η ψηφιακή ασφάλεια, η πρόληψη του διαδικτυακού εκφοβισμού και η εκπαίδευση για τις διαδικτυακές σχέσεις στα προγράμματα δια βίου μάθησης και μη τυπικής εκπαίδευσης για νέους με νοητική αναπηρία.
- Να διασφαλιστεί η διαθεσιμότητα προσβάσιμης και προσαρμοσμένης κατάρτισης σε θέματα ψηφιακής παιδείας σε όλα τα κράτη μέλη της ΕΕ για νέους με νοητική αναπηρία.

- Να υποστηριχθεί η ανάπτυξη και η διάδοση εκπαιδευτικών προγραμμάτων βασισμένων σε τεκμηριωμένα στοιχεία, τα οποία προωθούν την ασφαλή και θετική χρήση των μέσων κοινωνικής δικτύωσης, με παράλληλο σεβασμό στην αυτονομία και την αυτοδιάθεση.
- Να επενδύσουν στη συνεχή επαγγελματική ανάπτυξη των εργαζομένων στον τομέα της νεολαίας, των εκπαιδευτικών, των φροντιστών και των επαγγελματιών υποστήριξης σε θέματα διαδικτυακής ασφάλειας, ψηφιακής σεξουαλικής παρενόχλησης και θετικών προσεγγίσεων ανάληψης κινδύνου.
- Να ενθαρρύνουν τους οργανισμούς που εργάζονται με άτομα με νοητική αναπηρία να υιοθετήσουν δομημένα εκπαιδευτικά προγράμματα και πρωτόκολλα για την πρόληψη, τον εντοπισμό και την αντιμετώπιση της διαδικτυακής κακοποίησης.
- Να προωθηθεί η συνεργασία μεταξύ των τομέων της εκπαίδευσης, της νεολαίας, της κοινωνικής πρόνοιας και της ψηφιακής πολιτικής, προκειμένου να διασφαλιστεί η συντονισμένη υποστήριξη των νέων με νοητική αναπηρία στο διαδικτυακό περιβάλλον.
- Να διατεθούν ειδικά κονδύλια για πρωτοβουλίες που προωθούν την ψηφιακή ιθαγένεια χωρίς αποκλεισμούς και την ασφάλεια στο διαδίκτυο, οι οποίες απευθύνονται τόσο σε άτομα με νοητική αναπηρία όσο και στους επαγγελματίες που τους υποστηρίζουν

www.priscillaproject.

Με τη συγχρηματοδότηση
της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Συμπέρασμα

Αυτό επιβεβαιώνεται από τις πιλοτικές δραστηριότητες του ίδιου του έργου, οι οποίες έδειξαν ότι οι νέοι που έλαβαν δομημένη ψηφιακή εκπαίδευση επέδειξαν μεγαλύτερη αυτοπεποίθηση και ευαισθητοποίηση στην αντιμετώπιση των διαδικτυακών κινδύνων. Ωστόσο, η ισότιμη πρόσβαση πρέπει να συνοδεύεται από προσβάσιμη εκπαίδευση, κατάλληλη προστασία και διαρκή υποστήριξη. Η ψηφιακή ένταξη και η ασφάλεια στο διαδίκτυο δεν αποτελούν, επομένως, ανταγωνιστικούς στόχους, αλλά πρέπει να επιδιώκονται από κοινού.

Οι πιλοτικές δραστηριότητες του έργου επιβεβαιώνουν ότι οι νέοι που συμμετείχαν στις δομημένες συνεδρίες ψηφιακής εκπαίδευσης επέδειξαν μεγαλύτερη αυτοπεποίθηση και ευαισθητοποίηση στην αντιμετώπιση των διαδικτυακών κινδύνων, ενισχύοντας αυτό που ήδη υποδείκνυαν τα στοιχεία: οι περιοριστικές ή υπερπροστατευτικές προσεγγίσεις δεν μπορούν να προσφέρουν βιώσιμη απάντηση στον διαδικτυακό εκφοβισμό, τη σεξουαλική παρενόχληση και εκμετάλλευση στο διαδίκτυο. Η απαγόρευση της χρήσης των μέσων κοινωνικής δικτύωσης από τους νέους μπορεί να μειώσει ορισμένους άμεσους κινδύνους, αλλά μπορεί επίσης να ενισχύσει την απομόνωση, να περιορίσει την αυτονομία και να τους εμποδίσει να αναπτύξουν τις δεξιότητες που απαιτούνται για να διαχειρίζονται ανεξάρτητα τις διαδικτυακές καταστάσεις. Μια πιο αποτελεσματική προσέγγιση είναι να τους εξοπλίσουμε ώστε να αναγνωρίζουν τα προειδοποιητικά σημάδια, να κατανοούν τα προσωπικά όρια, να λαμβάνουν τεκμηριωμένες αποφάσεις, να προστατεύουν την ιδιωτικότητά τους και να ζητούν βοήθεια όταν είναι απαραίτητο. Αυτή η ευθύνη δεν μπορεί να βαρύνει μόνο τους νέους. Οι επαγγελματίες, οι εργαζόμενοι στον τομέα της νεολαίας, οι εκπαιδευτικοί, οι οικογένειες και οι φροντιστές χρειάζονται επίσης πρακτική κατάρτιση, ώστε να μπορούν να συζητούν ανοιχτά τις διαδικτυακές σχέσεις και τη σεξουαλικότητα, να αναγνωρίζουν τα σημάδια κακοποίησης και να ανταποκρίνονται κατάλληλα χωρίς να καταφεύγουν αυτόματα στην επιτήρηση ή στον περιορισμό. Το διττό εκπαιδευτικό μοντέλο που αναπτύχθηκε από το PR.I.S.C.I.LLA—το οποίο υποστηρίζει τόσο τους νέους όσο και το περιβάλλον τους—προσφέρει μια πρακτική βάση για την επίτευξη αυτής της ισορροπίας. Τα εργαλεία που αναπτύχθηκαν στο πλαίσιο του έργου, συμπεριλαμβανομένου του μαθήματος ηλεκτρονικής μάθησης, του εκπαιδευτικού προγράμματος, της εκστρατείας ευαισθητοποίησης και του παρόντος εγγράφου θέσης,

παρέχουν ένα συγκεκριμένο σημείο εκκίνησης για την εφαρμογή αυτής της προσέγγισης στην πράξη.

Ως εκ τούτου, η σύμπραξη καλεί τους υπεύθυνους χάραξης πολιτικής να ενσωματώσουν την προσβάσιμη ψηφιακή παιδεία, την εκπαίδευση για τις διαδικτυακές σχέσεις και την πρόληψη της κακοποίησης στις πολιτικές για την αναπηρία, την εκπαίδευση, τη νεολαία και τη δια βίου μάθηση, σύμφωνα με τους στόχους της Στρατηγικής της ΕΕ για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία 2021-2030. Εξίσου απαραίτητες είναι η βιώσιμη χρηματοδότηση, η συνεχής επαγγελματική ανάπτυξη και η συνεργασία μεταξύ δημόσιων αρχών, παρόχων υπηρεσιών, οικογενειών και οργανώσεων ατόμων με αναπηρία. Τελικά, ένα ασφαλέστερο ψηφιακό περιβάλλον δεν θα επιτευχθεί με τον περιορισμό της συμμετοχής, αλλά με τη διασφάλιση ότι οι νέοι με νοητική αναπηρία μπορούν να συμμετέχουν με περισσότερες γνώσεις, αυτοπεποίθηση, αυτονομία και υποστήριξη.

Βιβλιογραφικές αναφορές

- Adamek, K., Lindquist-Grantz, R., Hunter, K., & Knab, J. (2023). *Promoting internet safety and healthy online relationships: Adapting digital citizenship lessons for youth with intellectual and developmental disabilities* (OPRE Report No. 2023-014). Office of Planning, Research, and Evaluation, Administration for Children and Families, U.S. Department of Health and Human Services.
- Holmes, K. M., & O'Loughlin, N. (2012). The experiences of people with learning disabilities on social networking sites. *British Journal of Learning Disabilities*, 42.
<https://doi.org/10.1111/bld.12001>
- Normand, C. L., & Sallafranke-St-Louis, F. (2016). Cybervictimization of young people with an intellectual or developmental disability: Risks specific to sexual solicitation. *Journal of Applied Research in Intellectual Disabilities*, 29(2), 99–110.
<https://doi.org/10.1111/JAR.12163>
- Ramsten, C., Martin, L., Dag, M., & Marmstål Hammar, L. (2019). A balance of social inclusion and risks: Staff perceptions of information and communication technology in the daily life of young adults with mild to moderate intellectual disability in a social care context. *Journal of Policy and Practice in Intellectual Disabilities*, 16, 171–179.
<https://doi.org/10.1111/jppi.12278>
- Sallafranke-St-Louis, F., & Normand, C. L. (2017). From solitude to solicitation: How people with intellectual disability or autism spectrum disorder use the internet. *Cyberpsychology: Journal of Psychosocial Research on Cyberspace*, 11(1), Article 7.
<https://doi.org/10.5817/CP2017-1-7>
- Seale, J., & Chadwick, D. (2017). How does risk mediate the ability of adolescents and adults with intellectual and developmental disabilities to live a normal life by using the Internet? *Cyberpsychology: Journal of Psychosocial Research on Cyberspace*, 11(1), Article 2.
<https://doi.org/10.5817/CP2017-1-2>
- Thirumanickam, A., Rillotta, F., Walker, R., Watson, E., Balandin, S., & Raghavendra, P. (2025). Social media use training for adults with intellectual disabilities: A pilot study. *International Journal of Disability, Development and Education*, 72(1), 177–194.
<https://doi.org/10.1080/1034912X.2024.2354898>
- United Nations. (2006). *Convention on the Rights of Persons with Disabilities (UNCRPD)*.
<https://www.un.org/development/desa/disabilities/convention-on-the-rights-of-persons-with-disabilities.html>

